

B R U
G G E

MUSEA
BRUGGE

De sleutel tot alle kunsten

Meestertekeningen | 14.02-18.08 - ARENTSHUIS
uit het Brugse prentenkabinet | DIJVER 16, BRUGGE

Vlaanderen
verbeelding werkt

vlaams onderzoekscentrum
voor de kunst in de
bourgondische
nederlanden

DE SLEUTEL TOT ALLE KUNSTEN MEESTERTEKENINGEN UIT HET BRUGSE PRENTENKABINET

VAN 14 FEBRUARI TOT 18 AUGUSTUS '19 / COLLECTIEPRESENTATIE / ARENTSHUIS

Intro

Aan zowat alle types van kunstwerken gaat een voorbereidende tekening vooraf: van schilderijen, muur- en plafondschilderingen, beeldhouwkunst en prenten tot glasramen en edelsmeedwerk. Daardoor etaleert de tekenkunst een grote rijkdom aan technieken, formaten, functies, stijlen en afgebeelde onderwerpen. Het uiteindelijk uitgevoerde kunstwerk is niet altijd bekend of bewaard gebleven. Maar, voor de aandachtige toeschouwer openbaart een tekening een schat aan informatie.

Die voorontwerpen zijn de getuigen bij uitstap van het creatieve proces van de kunstenaar. Ze tonen de zoektocht en voorbereidingen, vanaf het verzamelen van de eerste ideeën en motieven tot het uittekenen van het definitieve ontwerp op ware grootte.

Het Prentenkabinet van Musea Brugge bewaart al jaren met veel zorg oude meester-

tekeningen van onder andere Frans Floris, Roelandt Savery, Ambrosius Francken, Govert Flinck, Jan van Mieris, Federico Zuccaro, Jacques Callot en Pierre Mignard. Deze fragiele werken worden tegen het UV-licht beschermd en zijn normaal niet te zien, maar voor deze collectiepresentatie worden ze uitzonderlijk tentoongesteld in het Arentshuis.

In het kunsthistorisch onderzoek werd deze minder bekende Brugse tekeningencollectie tot nu toe veelal over het hoofd gezien. Een nieuwe, wetenschappelijke publicatie zet de vijftig meest boeiende 16de- tot vroeg 18de-eeuwse Europese tekeningen echter in een nieuw daglicht. Het is naar aanleiding van deze wetenschappelijke publicatie dat het publiek een intieme blik kan werpen op deze bijzondere werken.

Alexandre Ubeleski, Bacchante spelend op een tamboerijn

Ontstaan van de collectiepresentatie

Van 14 februari tot 18 augustus toont het Arentshuis tekeningen uit het Prentenkabinet van Musea Brugge. Deze tentoonstelling omvat een selectie van de vijftig meest bijzondere 16de- tot vroeg 18de-eeuwse Europese tekeningen uit deze collectie. Het gaat in hoofdzaak over bladen van noemenswaardige kunstenaars afkomstig uit de Lage Landen, hoewel ook enkele Italiaanse, Franse en Duitse meesters zijn vertegenwoordigd. Stuk voor stuk zijn het belanghebbende tekeningen die tot nog toe weinig bekend waren.

De aanleiding van de tentoonstelling is de publicatie van een nieuwe wetenschappelijke catalogus 'European Old Master Drawings from the Bruges Print Room' (Lannoo, 2019) onder redactie van Virginie D'haene (adjunct-conservator, Plantin-Moretus Museum Antwerpen, voormalig collega in het Brugse Prentenkabinet) en coördinatie van Vanessa Paumen (coördinator Vlaams onderzoekscentrum voor de kunst in de Bourgondische Nederlanden, Musea Brugge). In maart 2019 wordt het boek officieel voorgesteld aan het publiek met een lezing door Virginie D'haene.

De nieuwe wetenschappelijke catalogus verschijnt precies vijfendertig jaar na de eerste catalogus van de Brugse tekeningencollectie. In 1984 bracht Carl Van de Velde (+2018) de integrale tekeningencollectie van het Prentenkabinet van Musea Brugge - om en bij de drieduizend bladen - in kaart. Met zijn beknopte, maar treffende en secure beschrijvingen was deze catalogus tot voor kort het referentiewerk voor deze collectie. Nieuw onderzoek leverde de afgelopen jaren echter heel wat nieuwe kennis op met betrekking tot de collectie oude meestertekeningen. Zo kregen vijftien tekeningen een nieuwe toeschrijving en werd voor verschillende werken de iconografische puzzel opgelost of verder uitgediept terwijl voor nog andere tekeningen voorzichtig nieuwe iconografische interpretaties werden geformuleerd. Voor veel tekeningen werd een beter inzicht in hun mogelijke functie en ontstaanscontext verworven. Deze catalogus, een initiatief van het Vlaams onderzoekscentrum voor de kunst in de Bourgondische Nederlanden, draagt met zijn nieuwe stand van zaken bij tot onze kennis

van 16de tot vroeg 18de-eeuwse tekenaars en tekenpraktijken.

Collectie

De tekeningencollectie van het Brugse prentenkabinet betreft een relatief kleine collectie die zeer uiteenlopend is op vlak van school, techniek en functie. Naast enkele grote namen zoals Jacques Callot, Frans Floris of Govaert Flinck zijn het vooral de zeldzame werken van minder gekende tekenaars zoals Jan van Mieris, Johan van Lintelo, Theodoor van Thulden of Lodewijk de Deyster die de grote troef van de collectie vormen. Ondanks haar beperkte omvang illustreert de collectie, met haar amalgaam van technieken, formaten, functies, stijlen en uiteenlopende afgebeelde onderwerpen, uitstekend het gevarieerde gebruik van het medium van de tekenkunst van de 16de- tot de vroege 18de eeuw.

Op 5 tekeningen na zijn al deze oude meestertekeningen afkomstig uit de schenking van John Steinmetz in 1864. De werken die niet afkomstig zijn uit de donatie van Steinmetz zijn het resultaat van het aanwinstenbeleid van het Prentenkabinet van de afgelopen jaren. Deze tentoonstelling zet – voor het eerst – de hoogtepunten van de collectie in de kijker en toont de tekenkunst als de sleutel tot alle kunsten: het meest essentiële onderdeel van het creatieve proces van de kunstenaar bij het vervaardigen van zowat alle types kunstwerken. Er zijn in pen, penseel, rood of zwart krijt getekende ontwerpen op blank, blauw of gegrond papier voor schilderijen, altaarstukken, muur- en plafondschilderingen, en miniaturen; ontwerpen voor allerlei soorten grafiek: prenten uit allegorische of religieuze reeksen, boekillustraties, offerprenten en gelegenheidsgrafiek, die uitgevoerd zijn in uiteenlopende grafische technieken; ontwerpen die in verband staan met de productie van glasramen, en ten slotte ontwerpen voor edelsmeedwerk. Hiernaast zijn er ook enkele tekeningen waarvan we vermoeden dat ze niet ter voorbereiding van een kunstwerk, maar als kunstwerk op zich bedoeld waren. Ten slotte werden ook enkele ateliertekeningen en kopieën geselecteerd, die

ons niet alleen waardevolle inzichten geven over de atelierpraktijken van kunstenaars van de 16de tot vroege 18de eeuw, maar ook getuigenissen zijn van kunstwerken die we vandaag niet meer kennen.

De tekenkunst als 'sleutel tot alle kunsten': getuigenissen van het creatieve proces van de kunstenaar

De werken in de tentoonstelling en catalogus illustreren de zoektocht van de kunstenaar vanaf het neerzetten van de eerste ideeën en motieven over het maken van verschillende compositiestudies tot (in sommige gevallen) het uittekenen van het finale ontwerp dat als leidraad bij de uitvoering werd gebruikt. In tegenstelling tot de catalogus waarin de tekeningen chronologisch geordend zijn, worden de werken in de tentoonstelling gegroepeerd volgens hun vermoedelijke hoofdfunctie, ter verduidelijking van de verschillende functies van tekeningen in het creatieve proces van de kunstenaar.

Figuurstudies en kopieën

Door het maken van tekeningen legden kunstenaars een beeldbank aan en oefenden zij hun hand. Zij verzamelden motieven door te tekenen naar het leven. Ze installeerden zich nabij markten of werkplaatsen en schetsten het dagelijkse leven.

Vaak kopieerden zij ook ideeën en motieven van andere kunstwerken. Maar al te vaak zijn de aan de tekeningen gerelateerde kunstwerken verloren gegaan of (nog) niet geïdentificeerd en bieden ze een blik op kunstwerken die we vandaag niet meer kennen.

Compositiestudies als voorbereiding voor prenten, schilderijen en toegepaste kunst

De meeste tekeningen in de tentoonstelling zijn compositiestudies voor uit te voeren kunstwerken, gaande van eerste, vlugge schetsen tot volledig uitgewerkte, al dan niet op ware grootte gemaakte compositietekeningen 'modelli'.

Bij grote kunstwerken, zoals glasramen of tapijten, werd vaak een 'carton' gemaakt: een finaal ontwerp op ware grootte dat diende als

leidraad bij het vervaardigen van het kunstwerk. Dit kon soms (behoorlijk) grote proporties aannemen. Een indicatie hiervan geeft ons het 'Hoofd van een herder (?)'. De relatief grote schaal van het werk, de tekenstijl en de aaneengehechte vellen papier wijzen erop dat het hier inderdaad gaat om een fragment van een 'carton' voor een glasraam. Deze voorheen anonieme tekening werd door het recent onderzoek toegeschreven aan Theodoor van Thulden (1606 – 1669): schilder en ontwerper voor prenten en glasramen waaronder op zijn minst vier van de monumentale gebrandschilderde ramen van Sint Michiel en Sint Goedele kathedraal in Brussel. Dit blad in de tentoonstelling toont aan dat Van Thulden vaker glasramen ontwierp dan eerst aangenomen.

Zelfstandige tekeningen

In de tentoonstelling zijn ook tekeningen die als kunstwerk op zich bedoeld waren, zogenaamde presentatietekeningen. Antonie Crusens tekende zijn 'Landschap' op het kostbare 'vellum' (een soort perkament). Met pen en inkt imiteerde hij de graveerstijl van prenten – als het ware om een soort luxe, handgetekende en unieke edities van prenten te maken.

De tentoonstelling in de twee zalen van het Arentshuis biedt een uitzonderlijke opportuniteit om het creatieve proces van kunstenaars van de 16e tot de vroege 18e eeuw in alle intimiteit te bewonderen en te waarderen. De tekeningen zijn uitzonderlijk voor een periode van zes maanden te zien, waarna ze weer voor enkele jaren op rust en uit het licht in het prentenkabinet zullen bewaard worden.

PUBLICATIE

European Old Master Drawings from the Bruges Print Room (EN)

Edited by Virginie D'haene

Lay-out Leen Depoorter

Lannoo Uitgeverij, 2019

Hardcover, 256 pagina's

Prijs: € 55

Te koop in de museumshop.

Deze catalogus wordt aan de pers voorgesteld op 20 maart 2019 om 11 uur in het Arentshuis.

AFBEELDINGEN IN HR

Afbeeldingen kunnen enkel voor promotionele doeleinden ten gunste van dit project gedownload worden op volgende link: <https://www.visitbruges.be/persbeelden-meestertekeningen>.

Gelieve de correcte credits te vermelden

1

2

3

4

5

6

7

8

9

1. Pierre Mignard, Studie van Apollo of Johannes de Doper © Lukas - Art in Flanders, foto Dominique Provost
2. Jacob de Gheyn II, Studie van een meisje op de rug gezien, © Lukas - Art in Flanders, foto Dominique Provost
3. Pieter van Sychem, ontwerp voor schild van de brouwersgilde, © Lukas - Art in Flanders, foto Dominique Provost
4. Alexandre Ubeleski, Bacchante spelend op een tamboerijn, © Lukas - Art in Flanders, foto Dominique Provost
5. Giovanni Battista Trotti, David, © Lukas - Art in Flanders, foto Hugo Maertens
6. Pieter de Jode I, De offering van Isaac, © Lukas - Art in Flanders, foto Hugo Maertens
7. Theodoor van Thulden, Hoofd van een herder, © Lukas - Art in Flanders, foto Hugo Maertens
8. Jan Wandelaar, Ontwerp voor een titelvignet voor een verzameling huwelijksgedichten © Lukas - Art in Flanders, foto Dominique Provost
9. Ambrosius Francken I, De macht van de koning, © Lukas - Art in Flanders, foto Dominique Provost

SCHEMERTIJD

Musea Brugge opent sinds kort elke derde donderdag van de maand de deuren na sluitingstijd. Telkens zijn van 17.00 tot 21.00 uur bijzondere activiteiten, rondleidingen of workshops gepland. Elke keer op een andere locatie.

De avondopening van **21 februari** vindt plaats in het Arentshuis, en staat in het teken van deze tentoonstelling.

Onze museummedewerkers verzorgen er tussen 18.00 en 20.30 uur rondleidingen.

Praktisch:

Bezoekers betalen het reductietarief, d.w.z. 5 euro ipv 6. Kinderen -18 jaar & inwoners van Brugge: gratis

PRAKTISCHE INFO TENTOONSTELLING

Titel	De sleutel tot alle kunsten. Meestertekeningen uit het Brugse prentenkabinet
Locatie	Arentshuis, Dijver 16, 8000 Brugge
Data	van 14 februari tot 18 augustus 2019
Openingsuren	van dinsdag tot zondag van 9.30 tot 17 uur.
Tickets	€ 6 (26-64 j.) € 5 (>65 j. & 18-25 j.) [incl. permanente collectie Brangwyn] gratis t/m 17 jaar en inwoners van Brugge
Publicatie	'European Old Master Drawings from the Bruges Print Room' (EN), €55
Info	www.museabrugge.be

MEER INFO

Afspraak kan geregeld worden via sarah.bauwens@brugge.be of t +32 50 44 87 08. Persbezoek expo mogelijk op afspraak cf rubriek pers onder www.museabrugge.be. De persmap kan ook online geraadpleegd worden en teksten kunnen overgenomen worden via www.museabrugge.be, rubriek 'pers'.

VERZOEK

Wij verzamelen alle mogelijke recensies betreffende onze musea en evenementen. Daarom vragen wij u een kopie van het door u gepubliceerde artikel digitaal te bezorgen aan sarah.bauwens@brugge.be

Met dank voor uw medewerking en belangstelling.

Vrienden Musea Brugge

danken hun bijzondere begunstigers

